

ANNE BABA TUTUMLARI

Aile çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği yerdir. Çocuğun aile ortamında önemli kişilik özellikleri geliştirmesi, iyi bir eğitim alması ve bütüncül olarak gelişimi için ailenin çocuğa karşı sergilediği tutumlar çok önemlidir. Anne-baba tutumu, anne ve babanın iletişim sırasında, çocuklarına yönelttikleri tutum ve davranışlarının bütünüdür. Aile bireyleri çocuklarına saygılı tutumlar sergilemelidir. Ana-babaların çocuklarına yönelttikleri tutumun sağlıklı olması, büyük ölçüde onların kendi içlerinde barışık, kararlı, dengeli, huzurlu ve birbirlerine karşı sevgi ve saygılı olmalarına bağlıdır. Şimdi başlıca anne baba tutumlarını ve bu tutumla yetişen çocukların özelliklerini inceleyelim.

OTORİTER TUTUM

- Ailede katı bir disiplin anlayışı ve anlayışsız, hoşgörüsüz, katı ve baskıcı bir tutum vardır.
- Çocuğun gelişim düzeyini ve isteklerini dikkate almadan ondan kendilerinin uygun gördüğü gibi davranmasını isterler.
- Ailenin belirlediği kurallar ve sınırlar içinde çocukların kendine özgü yapıları adeta yok sayılır.
- Çocuktan ailenin kurallarına koşulsuz uyulması beklenir, itaate önem verilir. Bütün kontrol anne ve babadadır.
- Aile içinde korku hakimdir ve çocuk korku ile büyür.
- Çocuğun en basit hatası dahi cezalandırılır. Bu cezalar genelde çocuğa göre ağır cezalardır. Çocuğun en doğal hakları bile çocuğa uslu olmasının bir ödülü olarak verilir.

Otoriter bir ailede yetişen çocukların özellikleri;

- Stresli, tedirgin çocuklardır.
- Sessiz, çekingen başkalarının etkisinde kolayca kalabilen çocuklardır.
- Çocuk attığı her adımda yanlış yapma korkusu içinde olduğundan kendine olan güveni hemen hemen yok gibidir.
- Çocuk, anne babanın kurallarını yerine getirme çabasında olduğu için kendini ifade edemez.
- Sürekli eleştirildikleri için aşağılık duygusu geliştirebilirler.
- Dıştan denetimlidirler. Kendi başlarına karar veremezler, dışarıdan birilerinin onu yönlendirmesini beklerler.
- Tam tersi çocuk otoritenin baskısı altında kaldığında isyankâr davranan ve kural tanımayan bir kişilik geliştirebilir.
- Kendisinden güçsüzlere karşı saldırgan davranışlar gösterebilir.

MÜKEMMELİYETÇİ TUTUM

- Bu tutumu benimseyen anne babalar çocuklarının akademik, sosyal, sanatsal, sportif her alanda kusursuz olmasını beklerler. Kendi gerçekleştiremedikleri şeyleri çocuklarının gerçekleştirmesini beklerler.
- Aile beklentilerini karşılaması için çocuğu yoğun bir eğitim sürecine tabi tutar.
- Çocuktan beklentiler yaşının ve kapasitesinin üzerindedir.
- Çocuğun arkadaşlarının seçimi de aileye aittir.
- Çocuk devamlı anne babanın yarattığı kalıba uymak zorundadır.

Mükemmeliyetçi bir ailede yetişen çocukların özellikleri;

- Bu ağır beklentiler altında ezilerek sağlıklı bir kişilik geliştiremeyebilirler
- Hep başarıya yönelik çabalarlar ve istedikleri seviyeye ulaşamadıklarında hayal kırıklığı yaşarlar.
- Yanlış yapmaktan korkarlar.
- Çoğu zaman beceriksiz hissederler
- Kendinin başarısız ve değersiz olduğunu düşünürler.
- Kendilerine güvenleri yoktur.

AŞIRI HOŞGÖRÜLÜ TUTUM

- Çocuk merkezli bu tür ailelerde, çocuğun yaptığı her şey hoş görülür ve çocuk aşırı özgür bırakılır.
- Çocuğa neyi yapıp neyi yapmaması gerektiği anlatılmaz. Çocuğa herhangi bir sınır konulmaz. Çocuk kendisine zarar verebilecek davranışlarda bile etkili denetimden uzaktır, uyarılmaz.
- Anne babalar sadece çok büyük bir problem olduğunda sert çıkışlarda bulunur, gözdağı verirler. Bazen ceza da verirler ama nedenini açıklamazlar.
- Bu tutuma sahip anne babalar çocuklarının isteklerini mantıklı olmasa bile yerine getirirler.
- Çocuk ailede söz sahibi kişi konumundadır.

Aşırı hoşgörülü bir ailede yetişen çocukların özellikleri;

- Bir süre sonra anne babasını denetim altına alır, onları tehdit ederler. Dedikleri olmayınca da tehditlerini uygularlar.
- Eleştiriye açık olmadıkları için kendilerini geliştiremezler.
- Kuralsızlığa alışan çocuklar, okuldaki kurallarla karşılaşınca okula ve arkadaş çevresine uyum sağlamakta zorluk çekebilirler.

- Her istediğini elde ettikleri için belli bir süre sonra doyumsuzluk yaşamaya başlarlar. Doyumsuzlukları, ileride zararlı alışkanlıklar edinmelerine sebep olabilir.
- Bencil, sorumsuz, kırılgan, her dediğinin anında olmasını isteyen, sabırsız, şımarık, anti sosyal olabilirler.
- Sosyal ortama girdiklerinde ve her dediklerinin olmadığını gördüklerinde hayal kırıklığına uğrar, kendi kabuklarına çekilebilir ya da agresif olabilirler.
- Her isteklerini yaptırmayı alışkanlık haline getirir ve zamanla kural tanımazlar.

İLGİSİZ VE KAYITSIZ TUTUM

- Çocuğun davranışları karşısında ilgisiz ve vurdumduymaz davranışlar sergileyen anne babalardır.
- Bu tip aileler için çocuğun varlığı ile yokluğu belli değildir. Bu gruba giren anne babalar genellikle hoşgörü ile boş vermeyi birbirine karıştırmaktadırlar.
- Çocuk anne babayı rahatsız etmediği müddetçe, çocukla ilgili problem yoktur, eğer çocuk anne babayı rahatsız ederse o zaman çocuk ile ilgili gündem oluşur ve bu gündem daha çok şikayetlerle doludur.
- Bu tip ailelerde çocuk fiziksel ve duygusal yalnızlığa itilmektedir. Çocuğun hareketlerinin görmezlikten gelinerek dışlanması söz konusudur.
- Anne, baba, çocuk arasında iletişim kopukluğu vardır. Ailenin çocuğa tepkileri düşük seviyededir.

İlgisiz ve kayıtsız bir ailede yetişen çocukların özellikleri;

- Dikkat çekmeye ve çevreye varlığını ispatlamaya çalışır
- Ana babanın ilgisini çekmek için çoğu zaman kötü davranışlar sergiler.
- Saldırgan, iletişim sorunları yaşayan ve özgüveni düşük bireyler olabilirler.
- Yaşı ilerledikçe aileden uzaklaşır.
- Anne babanın ilgiye bakıma muhtaç olduğu zamanlarda onların yanında olmaz
- Daha ileriki yıllarda ev ortamında bulamadığı ilgi ve sevgiyi dışarıda arar.

TUTARSIZ TUTUM

- Bu ailelerde çocuğun yaptığı bir davranış bazen çok sert bir tepki alabilirken, bazen de çok olumlu karşılanabilmektedir. Tutarsız anne babanın iki çocuğuna karşı farklı tutumu ya da anne babanın kendi tarzlarındaki farklı tutumları çocukları olumsuz yönde etkileyebilir.

- Tutarsız tutumlar, çocuğun davranışlarına rehberlik edecek dengeli değer yargılarının oluşumunu güçleştirir.
- Çocuğa konulan sınırların sürdürebilmesi için anne-babanın davranışlarında tutarlı olması gerekir.

Tutarsız bir ailede yetişen çocukların özellikleri;

- Ne zaman, nerede, ne yapacağını bilemezler. Hangi tepki ile karşılaşacağını bilemedikleri için kaygılıdır. Bu durum, kendilerini güvende hissetmelerini engeller.
- Neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilemezler. Çocuklar yaptığı davranışın doğru olup olmamasından daha çok "Ne zaman yaparsam cezadan kurtulabilirim." düşüncesiyle ilgilenir.
- Çocuklar davranışını anne babasının keyifli ya da öfkeli oluşuna göre ayarlamaktadır.
- Kendi görüş ve düşüncelerini aktaramazlar.
- Çocuklar kendini kanıtlamak ve dikkatleri üzerine çekmek için, ürkek, yumuşak huylu, söz dinleyen ya da kendi benliğini ve bağımsızlığını göstermek için kavgacı, sinirli olabilir.
- Zamanla çevrelerindeki insanlara güvenmeyen, her şeyden şüphelenen, kararsız bir kişilik yapısı geliştirebilirler.

AŞIRI KORUYUCU TUTUM

- Koruyucu tutuma sahip aileler çocuklarını aşırı derecede korur ve kontrol ederler
- Çocukların yapabileceği pek çok şey anne baba tarafından yapılır ve böylece çocukların kendi deneyimleri yoluyla öğrenmeleri engellenir.
- Bu ailelerde çocuk bir problemle karşılaştığında, aile çocuğun yerine problemi çözer.
- Bu tutumda çocukla ilgili her karar, çocuk adına aile tarafından alınır.

Aşırı koruyucu bir ailede yetişen çocukların özellikleri;

- Bağımlı bir kişilik yapısı geliştirirler.
- Kendini savunamayan ve kendi işini yapamayan bir kişiliğe sahip olabilirler.
- Karar verme becerileri ve problem çözme becerileri gelişmez.
- Sosyal becerileri zayıftır.
- Bu tutumla yetişen çocukların bazıları utangaç ve çekingen bir kişilik geliştirir. Bazıları ise inatçı, aşırı otoriter, etrafındaki kişilerin haklarını, isteklerini dikkate almayan, onları kullanan, sorumsuz, şımarık bir kişilik geliştirebilir.

DEMOKRATİK TUTUM

- En sağlıklı anne baba tutumudur. Sevgi, saygı, huzur, güven ve şeffaflık olan ailede çocuk tüm yönleriyle kabul edilir.
- Anne baba davranışları ile çocuğa uygun birer model, çok iyi rehberdir. Çocuğa yol gösterir ama alacağı kararlar konusunda serbest bırakır. Ona birçok alternatif sunulur ama seçim çocuğa aittir. Problemlere anne baba ile birlikte çözüm arayarak zamanla bu becerisini geliştiren çocuk, seçimlerinin sonuçlarına da kendisi katlanır.
- Aile içinde kurallar ve sınırlar herkes için ve hep birlikte belirlenir ve bu sınırlar içinde çocuk özgürdür. Kuralların mantıklı açıklaması yapılır.
- Aile fertlerinin hepsinin eşit söz ve oy hakkı vardır. Aileyi ilgilendiren kararlar birlikte alınır. Her konuda çocuğun düşünce ve fikirleri dinlenir. Fikirleri mantıksız da olsa saygı gösterilir.
- Anne baba birbirlerine ve çocuklarına karşı olan duygularında net ve açıktır.
- Anne babaların davranışları birbiriyle tutarlıdır.
- Çocuğun kendine özgü bir gelişim kapasitesi olduğunu bilir ve ona uygun davranırlar.
- Aileler çocukları ile ortak etkinliklerde bulunurlar.
- Çocuğun kendini ifade etmesine ve özdenetim kazanmasına katkı sağlayacak ortamlar sunulur.

Demokratik bir ailede yetişen çocukların özellikleri;

- Demokratik ve güven verici bir ortamda yetişen çocuk, kendine ve çevresine saygılı, sınırları bilen, yaratıcı, aktif, fikirlere saygı duyan, fikirlerini rahatlıkla söyleyebilen, kişilik ve davranışları açısından dengeli, sorumluluk duyguları gelişmiş, hoşgörülü, işbirliğine hazır, arkadaş canlısı, duygusal ve sosyal açıdan dengeli ve mutlu bir birey olarak yetişir.
- Anne babanın tutarlı ve kararlı tutumu çocuğun kendisine ve çevresindekilere güven duygusunu geliştirir.
- Basit de olsa bu yaşlarda karar vermeye ve kendi başına işler yapmaya alışan çocuk, ilerde rahatlıkla kendi adına kararlar alır.
- Kendi haklarını savunurken başkalarının haklarına da saygı duyar.

AİLELERE ÖNERİLER

- ✓ Çocuklar kimse ile kıyaslanmamalıdır.
- ✓ Çocuklar koşulsuz sevilmelidir.
- ✓ Çocuğun olumlu davranışları ön plana çıkarılmalıdır.
- ✓ Çocuklara birer birey olarak saygı gösterilmelidir.
- ✓ Çocuğun duygularını rahatlıkla ifade edebileceği ortamlar sağlanmalıdır.

- ✓ Çocuklara gelişim düzeylerine uygun kurallar konulmalı ve bu kuralların gerekçeleri açıklanmalıdır
- ✓ Çocuklara günlük yaşamda karar verme davranışı kazanabilmeleri için ortamlar sağlanmalıdır.
- ✓ Çocukların günlük yaşamlarında problem çözme becerileri geliştirmeleri desteklenmelidir.
- ✓ Aile bireyleri çocuklara kendi evlerinde rahat ve mutlu hissedecekleri ortamlar sağlamalıdır.
- ✓ Aileler çocuklarına nitelikli zaman ayırmalıdır
- ✓ Çocuklara gelişimlerine uygun fırsatlar verilmelidir.
- ✓ Çocuklar başarısızlık yaşadıklarında başarıyı tadabilecekleri alanlara yönlendirilmelidir.
- ✓ Çocuklara ne yapacaklarını söylemek yerine, onlara seçenekler sunulmalıdır.
- ✓ Çocukların kendi başlarına yapmak için çabaladıkları işlerde ufak tefek hatalarına karşı hoşgörülü olunmalıdır.
- ✓ Çocuklara cesaret kırıcı değil, destekleyici yaklaşımlarda bulunulmalıdır.
- ✓ Çocuklar fiziksel özellikleri ile değerlendirilmemelidir.

